

Judith Dupont

KO ČAS MINEVA

Psihoanalitično popotovanje

Judith Dupont
KO ČAS MINEVA

Psihoanalitično popotovanje

Prevedel Samo Bohak

Ljubljana 2023

Judith Dupont
KO ČAS MINEVA
Psihoanalitično popotovanje

AS TIME GOES BY
An Analytic Journey

Copyright © Judith Dupont and IPBooks
© Za Slovenijo SFU Ljubljana, 2023. Vse pravice pridržane.

Prevod: Samo Bohak
Izdajatelja in založnika: SFU Ljubljana in UMco, d. d.
Zbirka Preobrazba

Predgovor: Zoltan Pap
Strokovni pregled: Zoltan Pap in Miran Možina

Odgovorni urednik: Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba
Oblikovanje ovitka in postavitev: Aleš Cimprič
Slika na naslovnici: iStock
Tisk: Primitus, d. o. o.
Naklada: 400 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2023

Knjiga je izšla v sozaložništvu
ljubljske podružnice Univerze Sigmunda Freuda z Dunaja
(skrajšan naziv SFU Ljubljana, zanjo Miran Možina)
in založbe UMco.

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah in brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

159.964.:929Dupont J.(092)

DUPONT, Judith

Ko čas mineva : psihoanalitično popotovanje / Judith Dupont ;
prevedel Samo Bohak ; [predgovor Zoltan Pap]. - 1. natis. - Ljubljana :
UMco : SFU, 2022

Prevod dela: As time goes by
ISBN 978-961-7136-63-0 (UMco)
COBISS.SI-ID 136549635

UMco, d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

Vsebina

PREDGOVOR K SLOVENSKI IZDAJI	13
<i>Zoltan Pap</i>	
UVOD V KNJIGO	19
<i>Eva Brabant</i>	
PREDGOVOR.....	25
<i>Judith Dupont</i>	
Prvo poglavje	
POTOPIS IN PSIHOANALITIČNE REFLEKSIJE.....	27
Moja srečanja s psihoanalizo	27
Preambula	27
Izvori	28
Moje otroštvo v Budimu.....	33
Počitnice	36
Protestantska srednja šola.....	37
Knjige	38
Družabno življenje.....	39
Moje prvo srečanje s psihoanalizo	39
Dogodki v svetu.....	41
Moj prvi obisk Pariza	41
Emigracija.....	42

Naš novi dom v Franciji.....	43
Razred tujcev	44
Vojna.....	46
Katastrofa	47
Življenje pod okupacijo	48
Osvoboditev Pariza	50
Moj študij	51
Dve leti mojega bolehanja	53
Potovanje na Madžarsko	54
Obisk Londona.....	56
Vrnitev na medicinsko fakulteto.....	58
Pripravištvu pri profesorju Heuyerju	59
Tiskarna Dupont.....	61
Fundacija Vallée	61
Moje psihoanalitično izobraževanje	63
Moji začetki s psihoanalitično prakso	66
Razvoj moje poklicne poti.....	69
Center Étienne-Marcel	70
Revija Le Coq-Héron	71
Moja zasebna psihoanalitična praksa	72
Prevajanje	73
Zastopstvo Ferenczijevega opusa	75
Korespondenca med Freudom in Ferenczijem.....	76
Prevajanje Balintovega opusa	77
V bolnišnici Corbeil-Essonnes	77
Razvoj moje zasebne psihoanalitične prakse	78
Življenje gre naprej.....	80
Kako psihoanalitiki postanejo modri	81
Prakticiranje psihoanalize	87
Zakaj postati psihoanalitik?	89
Ali je izobraževanje za psihoanalitika utopija?	89

Vprašanje teorij	96
Ustvarjanje ustreznih okoliščin za psihoanalizo	99
Trajanje seans	103
Psihoanalitična terapija	104
Ključni trenutki	105
Zaključek psihoanalize.....	106
Sklep	107
Prevajanje.....	109
Petdeset let pozneje	112

Drugo poglavje

O SÁNDORJU FERENCZIJU 119

Ferenczijeve perspektiva	119
Razvojne stopnje zaznavanja resničnosti in njihova patološka vrnitev.....	124
»Aktivna tehnika«.....	127
Vpliv Georga Groddecka.....	129
Kritika aktivne tehnike	130
Konflikt z Ottom Rankom	131
Thalassa.....	132
Sprejemanje neugodja.....	133
Prilagajanje družine otroku	135
Gon smrti nezaželenega otroka	136
Otroška analiza odraslih.....	137
Zmeda jezikov med odraslimi in otrokom: jezik nežnosti in strasti.....	139
Klinični dnevnik.....	142
Michael Balint in njegova knjiga z naslovom <i>Osnovna napaka</i>	144
Predstavitev Ferenczija v Franciji.....	147

Ta »poblazneli« Ferenczi	158
Odnos med Freudom in Ferenczijem v luči njune korespondence.....	173
Prvi znaki ambivalence med Freudom in Ferenczijem.....	177
»Incident« v Palermu	179
Ferenczijeve ljubezenske in zakonske težave	181
Ferenczijeve analize pri Freudu	184
Georg Groddeck in groddeckovske ideje	189
Soavtorstvo knjige z Ottom Rankom.....	190
Težave s tehnikami v psihoanalizi	191
Izjemno zapleteni odnos med Ferenczijem in Freudom	196
Groddeck med Freudom in Ferenczijem.....	197
Humor v korespondenci med Freudom in Ferenczijem.....	205
Samomor mlade ženske: grobnica ali fantom?.....	214
Ferenczijeve predstavitev primera in dodatek	215
Zgodba mlade ženske in pojasnilo	216
Psihoanalitične hipoteze.....	218
<i>Zgodnji in ponavljajoči se travmatični dogodki</i>	219
<i>Seksualna travma in razcepljeni jaz</i>	219
<i>Samomor Lisettinega svaka</i>	222
<i>Sfera fantomov</i>	222
Sklep	223
Ferenczijeve pogled na transfer.....	224
Ferenczijeve pogled na travmo: terapevtski napredek ali regresija?	235
Konflikt med Freudom in Ferenczijem: dragocena zapuščina?	243

Večplastna dediščina: Ferenczijev <i>Klinični dnevnik</i>	246
Ferenczijeve ideje in intuicije	249
Ferenczijevo ukvarjanje s tehnikami.....	252
Čustvena vpletenost	254
Po sledih Sándorja Ferenczija ali Sherlock Holmes	
v Miškolcu.....	257

Tretje poglavje

O MICHAELU BALINTU	269
Michael Balint (1896–1970).....	269
Balintov doprinos k psihoanalizi	274
Metoda »Balintovih skupin«	274
Balint kot zastopnik Ferenczijevega opusa.....	275
Michael Balint kot Ferenczijev analizant, učenec,	
prijatelj in naslednik.....	276
Balintovo psihoanalitično delo.....	278
Balintovo razumevanje psihične strukture in	
njenega delovanja	280
Praktične in tehnične posledice	284
Travmatizacija psihoanalitične skupnosti.....	289
Balint in nestrinjanje med Freudom ter Ferenczijem.....	292
Vtisi ob branju Balintovega članka	
<i>Mladostnikov boj z masturbacijo</i> (1926).....	294
Balintov pogled na zdravje	302
Nastanek »Balintovih skupin«.....	307
»Dinastija« Kóvacs-Balint	313
Vilma Kóvacs	314
Alice Balint.....	319
Michael Balint	324

Četrto poglavje	
OSTALI SPISI	325
Od infantilne radovednosti do znanosti	325
V čast Paulu Roazenu	325
Kaj je ljubezen?	333
Travme.....	346
Nekaj v klinični praksi preverjenih teorij o travmi	346
Michael Balint o travmi	357
Leonard Shengold o travmi.....	361
Nicolas Abraham in Maria Torok o travmi.....	363
Sklep.....	367
O staranju	368
Od amebe do robota.....	372
Kdo je žrtev?.....	376
O rasizmu	386
Notranji mehanizmi rasizma	388
Mrtvi med živimi.....	396
Dediščina in prenos	396
Prisotnost mrtvih.....	396
Mrtvi v imaginarni sferi.....	397
Smrt naših bližnjih	398
Medgeneracijski vplivi	400
Mrtvi v sanjah	401
Smrt, duhovi in prikazni	401
Kult prednikov	402
Relikvije	403
Ambivalentna čustva	404
Sklep.....	404
Vzgoja staršev.....	404

Peto poglavje	
KRATKI ZAPISI.....	413
Problematika »vzornega« otroka	413
Branje – pretehtano tveganje ali nepreračunljiva nevarnost	416
Umetnosti in njihov čas	420
Ali lahko merimo učinke psihoanalize?.....	425
Plodovita prestopanja.....	428
Avtoriteta in avtoritarnost – osebna izkušnja	429
Klinični zapiski – oris Winnicottovega pojma lažnega jaza	430
Nenavadna prošnja za psihoanalizo	431
Dolgotrajna psihoanaliza.....	433
Kam gre psihoanaliza?	434
Hagiografi in ikonoklasti	437

DODATEK

Psihoanaliza underground:

Intervju o madžarski psihoanalizi v času komunistične diktature (1948–1989)	441
<i>Zoltan Pap</i>	

PREDGOVOR K SLOVENSKI IZDAJI

Judith Dupont je v Parizu živeča psihoanalitičarka madžarskega rodu. Rodila se je leta 1925 v Budimpešti v »analitični družini«, kot sama pravi, hkrati pa tudi v najbolj inovativnem obdobju budimpeške psihoanalitične šole, ki je v svetu postala prepoznavna predvsem po delu začetnika madžarske psihoanalize Sándorja Ferenczija in njegovega učenca Michaela Balinta. Judith Dupont se je v svetovni psihoanalitični srenji uveljavila predvsem kot dolgoletna skrbnica zapuščine Sándorja Ferenczija, prepoznavna pa je postala tudi po svoji prevajalski aktivnosti, saj je poleg znamenitega Ferenczijevega *Kliničnega dnevnika* in njegove monumentalne korespondence s Sigmundom Freudom prevedla tudi dela številnih drugih madžarskih psihoanalitikov. Danes velja za eno najbolj prizadevnih skrbnic in promotork intelektualne zapuščine budimpeških psihoanalitikov iz konca dvajsetih in začetka tridesetih let prejšnjega stoletja. Njeno prizadevno in požrtvovalno delo je imelo ključno vlogo pri »Ferenczijevi renesansi«, za kar je leta 2013 prejela nagrado *Mary S. Sigourney* za izjemne dosežke na področju psihoanalize in drugih sorodnih področij. Bila je tudi pobudnica ustanovitve psihoanalitično orientirane revije *Le Coq-Héron*,

ki v Franciji že več desetletij uspešno združuje pogosto povsem nasprotno misleče psihoanalitike in tudi strokovnjake z drugih področij. Poslanstvo revije *Le Coq-Héron* nazorno odraža miselnost njene ustanoviteljice, ki sega onstran zagovarjanja posameznih psihoanalitičnih teorij in pripadnosti najrazličnejšim psihoterapevtskim pristopom ali organizacijam.

Leta 2015 je pri založbi Campagne Première izdala pričujočo knjigo z naslovom *Au fil du temps: Un itinéraire analytique* (*Ko čas mineva: psihoanalitično popotovanje*), angleški prevod z naslovom *As Time Goes By: An Analytic Journey* pa je izšel leta 2019 pri založbi International Psychoanalytic Books (IPBooks) v New Yorku. Knjiga predstavlja pronicljiv preplet avtoričine življenjske zgodbe in študije o življenju ter delu dveh najpomembnejših predstavnikov madžarske psihoanalize, tj. Sándorja Ferenczija in Michaela Balinta. Bodočim bralcem zagotovo ne bo služila zgolj kot zanimivo čtivo, temveč tudi kot študijsko gradivo, ki poleg Ferenczijevega in Balintovega prispevka k psihoanalizi prikaže tudi način, kako je avtorica njuna dognanja integrirala v svoje klinično delo na sebi lasten način. V knjigo je namreč vključila tudi nekatere svoje ideje in misli iz strokovnih člankov, s katerimi je desetletja sodelovala v različnih strokovnih revijah in zbornikih, tako francoskih kot angleških, nemških in madžarskih.

Četudi sta na njeno psihoanalitično delo v največji meri vplivala Sándor Ferenczi in Michael Balint, vseskozi ohranja spoštovanja vredno odprtost do drugačnosti, raznolikosti. Tako je skozi leta oblikovala svojo izvirno psihoanalitično držo, ki je osnovana na stalni kritični drži do same sebe, na toleranci do občasne nevednosti in nezadostnosti ter spoštovanju drugega kot neodvisnega posameznika. Vseskozi pa seveda zvesto sledi skupnemu imenovalcu psihoanalize, ki ga morda še najbolje opiše ruski pisatelj Fjodor Mihajlovič Dostojevski, ko zapiše, da »človeški odnos lahko navsezadnje počloveči celo takega, na

katerem je božja podoba že zdavnaj pobledela«. Sama pogosto poudarja, da se največ lahko naučimo iz lastnih napak, da pravila niso namenjena samim sebi in da je ustvarjalno eksperimentiranje v korist klienta zaželeno, od dobrega psihoanalitika oziroma psihoterapevta celo pričakovano. Za bodočega bralca pričujoče knjige bi morda še nekoliko nazornejša predstavitel avtorice lahko bil moj utrinek iz osebnega srečanja z njo, ko sem jo leta 2018 prvič obiskal na njenem domu na obrobju francoske prestolnice. Takrat dvaindevetdesetletna gospa mi je že ob samem prihodu v njeno delovno sobo dala prijazno vedeti, da ob sebi pričakuje enakopravnega, samostojno in svobodno razmišljujočega sogovornika, ki je pripravljen podeliti tudi svojo osebno zgodbo skupaj z vsemi neizbežnimi spodrslijaji ter porazi. Prav to je storila tudi sama v svoji knjigi, v kateri vseskozi ohranja zanjo značilno preprostost in skromnost, istočasno pa s svojimi bralci na številnih straneh podeli mnogo svoje življenjske modrosti ter izkušenj, ki si jih je nabrala tekom svojega dolgega in ustvarjalnega življenja.

Knjigo *Ko čas mineva* priporočam vsem, ki jih zanima psihoanaliza in tudi psihoterapija nasploh, predvsem pa bralcem, ki so se pripravljene podati na »psihoterapevtsko izobraževanje« preko osebne zgodbe psihoanalitičarke, katere življenje je ne- ločljivo povezano tako s svetlo kot temno platjo budimpeškega dogajanja v dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja, tj. z izjemno ustvarjalno skupino tamkajšnjih psihoanalitikov ter posledicami vse večjega razmaha antisemitizma. Knjiga ni osnovana na navajanju zgodovinskih dejstev, temveč na pronicljivem opisovanju perspektive očividke, ki poleg svoje življenjske zgodbe na razumljiv način predstavi delo zanjo dveh najpomembnejših psihoanalitikov, istočasno pa tudi način, kako je njuna dognanja vključila v svojo vsakdanjo klinično prakso. Avtorica torej svoje knjige ni napisala z namenom, da bi bralcem podajala novo znanje na učbeniški način. Želi si, da bi

znanja željni bralci psihoanalizo najprej ponotranjili kot osebni nazor o sebi, drugem, družbi in svetu, saj bo knjiga šele takrat lahko na najboljši možni način služila kot vir novih psihoterapevtskih znanj ter veščin, za kar pa je zgolj teoretski študij psihoanalize vsekakor premalo. Poleg nujno potrebnega poznavanja psihoanalitične teorije je še pomembnejša poglobljena in uspešno opravljena osebna izkušnja ter solidna kilometrina kliničnega dela.

Knjigi smo dodali tudi intervju, ki sem ga v novembru 2018 opravil s šestimi budimpeškimi psihoanalitiki, ki so bili pripravljene pripovedovati, kako je madžarski psihoanalizi uspelo preživeti več kot štiri desetletja trajajočo »potlačeno« v času komunistične diktature. Madžarsko psihoanalitično društvo je bilo namreč ustanovljeno že leta 1913 in se je v svetu hitro uveljavilo s svojo ustvarjalnostjo in izvirnostjo. Kmalu po koncu druge svetovne vojne si je na novo vzpostavljeno totalitarni režim prizadeval madžarsko psihoanalizo povsem zatreti, kar pa po zaslugi določenih psihoanalitičnih zanesenjakov ni uspelo. Preko pričevanja intervjuvancev lahko spoznamo zgodbo maloštevilnih madžarskih psihoanalitikov, ki se kljub velikim političnim pretresom in nevarnosti niso odločili za emigracijo v tujino.

Na koncu naj še poudarim, da je prevod knjige Judith Dupont del večletne založniške dejavnosti na ljubljanski podružnici Univerze Sigmunda Freuda Dunaj (SFU Ljubljana), kjer se izvajata programa dodiplomskega in magistrskega študija psihoterapevtske znanosti in v njunem okviru specialistični študiji iz psihoanalitične psihoterapije, analitične psihologije, integrativne, systemske in gestalt psihoterapije ter psihoterapije otrok in mladostnikov. S področja psihoanalize sta že izšli knjigi *Osnove klasične psihoanalize* Mihaila Rešetnikova in Alfreda Pritza ter *Enfant terrible psihoanalize*, ki pa zajema slovenske prevode izbranih študij Sándorja Ferenczija. V prihodnosti je

načrtovana tudi izdaja slovenskega prevoda *Kliničnega dnevnika* Sándorja Ferenczija in *Osnovne napake* Michaela Balinta. S tem tudi SFU Ljubljana dodaja svoj prispevek k slovenskim prevodom klasičnih del s področja psihoanalize, posledično pa tudi k zmanjševanju zaostanka v njenem razvoju na Slovenskem, do katerega je med prvo in drugo svetovno vojno prišlo zaradi nenaklonjenosti medicinskih krogov do Freudovega nauka, po drugi svetovni vojni tja do sedemdesetih let pa zaradi zavračanja psihoanalitične misli ter prakse s strani takratnega političnega režima.

*Zoltan Pap, psihoanalitični psihoterapevt
Maribor, marca 2021*

UVOD V KNJIGO

»Nikomur ne morem povedati, zato povem vsem,« je zapisal Frigyes Karinthy v eni od svojih pesmi. S tem posoja svoj glas vsem, ki se tiho skrivajo za svojimi dejanji, še preden se odločijo vzeti v roke pero in razkriti svoje misli. Da lahko človek stori kaj takšnega, mora zanemariti stari rek »skrivno življenje je srečno življenje«. Vendar želja, da povemo, kar imamo povedati, premaga strah pred soočenjem s svetom z vsemi njegovimi nevarnostmi.

Psihoanalitik, ki se odloči, da bo šel skozi svoje poklicno življenje in predstavil z njim povezane ideje, bo seveda prebudil določene spomine. Da lahko psihoanalitik govori o sebi, mora kot vsi drugi premagati svoj odpor. Psihoanalitična praksa temelji na sposobnosti poslušanja in sposobnosti, da ostanemo pozorni in občutljivi do drugega. Vendar psihoanalitik lahko tiste, ki pridejo k njemu v iskanju samih sebe, resnično poslušajo oziroma sliši, le če zna poslušati samega sebe. Zaradi potopitve v klientove vzroke travm se prebudijo tudi njegove lastne travme. S tem ko spremeni notranjo »zgodbo«, psihoanalitik poskrbi, da lahko v tem svetu najde prostor zase. Kot nas opozori Judith Dupont, psihoanalitik svoj poklic sicer izbere zaradi

želje, da bi razumel, vendar mora biti prav tako sposoben sprejeti tudi možnost nerazumevanja ali napačnega razumevanja. Praksa psihoanalize poraja vprašanja, ki jih psihoanalitik jasneje oblikuje v razpravah s kolegi.

Nekatere izmenjave mnenj postanejo publikacije. Psihoanalitikov način razmišljanja, če ga izrazi pisno, razkrije njegovo stališče v bistvenih zgodovinskih debatah te discipline in osvetli njegov način bivanja. Razvijanje sposobnosti soočanja s konflikti je eden od pomembnih ciljev psihoanalize. Za psihoanalitika sta osebno in poklicno življenje prepletene. Judith Dupont v refleksiji svojega poklicnega in osebnega življenja sledi poti, ki so jo prvi prehodili ustanovitelj psihoanalize in drugi pomembni posamezniki, pa naj jih imamo za kontroverzne ali ne. Sigmund Freud je svojo *Avtobiografsko študijo* napisal leta 1924, ko je čutil, da mora ponuditi svetu oris temelja in zgodovine psihoanalize. To je storil z veliko zadržanostjo in skromnostjo človeka, ki je imel pogum soočiti se s *človekom v sebi*. Še en primer »samorazkritja« je *Klinični dnevnik* Sándorja Ferenczija. Njegov pristop je bil popolnoma drugačen. Počasi je odstranil vse zaščitne plasti, da je lahko začutil, kaj čuti klient, tako da je hkrati živel v dveh subjektivnih svetovih. Njegova zgodba nas opozori na nevarnosti, ki jih vsebuje ta Ferenczijev »eksperiment«.

Kot je že leta 1917 pokazal Freud, je od treh velikih odkritij, ki so spremenila človekov pogled na svet – zakon težnosti, evolucija vrst in obstoj nezavednega –, prav tretje povzročilo največji in najdalgotrajnejši šok. Problemi in težave, s katerimi se vse od svojega začetka še vedno sooča psihoanaliza kot disciplina, ki se ukvarja z nezavednim, nas opozarjajo na to dejstvo.

Medtem ko so osnovne ideje prvih dveh odkritij postale splošno sprejete, je resnico tretjega težko dokazati brez osebne izkušnje. Že od svojih začetkov je bila psihoanaliza izpostavljena kritiki, da je utemeljena bolj na teoriji kot na kliničnih

izkušnjah. Izkušnja terapije je nekaj zelo osebnega in je zato težko ali celo nemogoče, da bi jo razumel nekdo, ki sam ni šel skozi ta proces. Želja, da te izkušnje delijo, pa je zagotovo vsaj eden od razlogov, da psihoanalitiki pišejo. V svojih besedilih poskušajo razviti idejo, ki bi jo nestrpno radi delili, komentirajo teorije svojih kolegov in razpravljajo o veljavnosti nekaterih svojih konceptov ali idejah drugih. Mnogoterost teorij še podkrepí že tako negotov status celotne discipline.

Nekateri psihoanalitiki so prispevali svoj kamenček oziroma zrno peska k izgradnji celotne stavbe, ki so jo postavili njeni ustanovitelji, in jo s tem nadgradili. Spet drugi so jim nasprotovali in s tem pripomogli h kreativni kontroverznosti razprav. Podobno kot v drugih disciplinah se psihoanalitične teorije razvijajo z nestrinjanjem in razpravami. Nekatero teorijo preživijo, ker ponudijo novo perspektivo, druge pa, ker ovržejo starejše teorije. Ko so bile ustanovljene psihoanalitične ustanove, so njihovi člani morali slediti »enemu in edinemu« teoretičnemu pristopu, ki je izključeval vse druge. Nekateri psihoanalitiki so ustanovili svoje ustanove. Spet drugi so ustvarili delitve znotraj teh ustanov, kar je vodilo do nastanka skupin in podskupin. Vsaka od njih je razvila ne le svojo lastno teorijo, temveč tudi svoj lasten jezik. Nekateri od teh jezikov so postali pravi *šiboleti* in služijo za izbiro privilegiranih, ki jim je dovoljen vstop v skupino.

Konflikt, ki je obkrožal Ferenczijeve ideje, je ustvaril razdor med njim in Freudom. Ferenczi se je dobro zavedal, da Freud ni odobral njegovih idej in dejstva, da je tudi mnogo njegovih kolegov menilo, da so problematične. Vendar ta razdor ni ustvaril razcepa oziroma razdora še za časa njunih življenj. Po Freudovi smrti je Ernest Jones, samoooklicani uradni zgodovinar psihoanalize, označil Ferenczija za psihotika, da bi s tem razvrednotil njegove ideje. Ta postopek, ki so ga običajno uporabljali totalitarni režimi, mu je omogočil, da je

za več desetletij prepričal mnoge kolege, kako bi širitev idej tega *enfant terrible* psihoanalize ogrozila Freudovo teorijo in celotno psihoanalizo.

Kot pokaže Judith Dupont, je moral psihoanalitik, sledeč ideji t. i. dobronamerne nevtralnosti, pripisati izvor klientovega trpljenja izključno klientovi potlačitvi njegovih otroških želja. Ker pa je Ferenczi verjel, da našega življenja ne oblikujejo samo naše lastne želje, temveč tudi to, kar nam storijo drugi, je postal izjemno kritičen do tega stališča. Psihoanalitik, ki upošteva ključno vlogo travme, ne sme in ne more enostavno aplicirati teorije na klientovo zgodbo, kajti klientove zgodbe ne moremo zreducirati na uganko, ki jo lahko rešimo le, če imamo pravi ključ. Ferenczi je menil, da psihoanalitiki to teorijo uporabljajo kot obrambo pred tem, da bi morali kdaj podvomiti v svoj terapevtski pristop. In veliko število klientov preprosto sprejme to zavrnitev svojega psihoanalitika. To zavrnitev, prav tako kot prejšnje travme, klienti sprejmejo kot nekaj neizogibnega. Psihoanalitik, ki sledi Ferenczijevega pristopu, pa ne razume svojega dela le kot intelektualno vajo, temveč prepozna vlogo svoje lastne želje pomagati klientu lajšati trpljenje in celo zaživeti boljše življenje.

Čeprav je bil Ferenczi, ki je vztrajno zagovarjal samoizpraševanje, več kot pol stoletja označen za sovražnika psihoanalize, nam danes ni več treba izbirati med njegovim mišljenjem in mišljenjem njegovega prijatelja in mentorja Freuda. Večina psihoanalitikov priznava, da subjektivna resnica ni določena samo z Ojdipovim kompleksom ali samo s travmo, temveč s kombinacijo obeh. Zasluga, da dandanes večini psihoanalitikov ni treba izbrati med eno ali drugo opcijo, gre Michaelu Balintu, Alice Balint, Miklósu Abrahamu, Mariji Torok in Judith Dupont. Vendar to delo ni nikdar enkrat za vselej zaključeno. Freudove teorije so nas pripeljale do boljšega razumevanja človeškega uma, ne predstavljajo pa večne resnice. Teorije nam lahko

ponudijo boljše razumevanje življenja le, če same ostanejo žive. To pa lahko dosežemo le, če ima naslednja generacija psihoanalitikov svobodo, da jih spremeni, nadgradi, razišče, doda nove perspektive, da sme skratka dodati svoj prispevek.

Judith Dupont je svojo knjigo napisala prav s tem ciljem. Bralcu predstavi oris svojega življenja, v katerem je bila psihoanaliza prisotna že od vsega začetka. Rojena v družini z več psihoterapevti poudarja pomembnost teh vezi, ne da bi zane-marjala vlogo svojih staršev, kot to počnejo mnogi psihoanalitiki, ki poskušajo izbrisati preteklost, da bi legitimirali sedanost, kakor meni Charles Rycroft.

Prispevek Judith Dupont je v tem, da je veliko pripomogla k spremembi razumevanja konflikta med Freudom in Ferenczujem. S tem ko je prepoznala osrednjo vlogo tega konflikta v zgodovini psihoanalize, je posvetila veliko svojega časa urejanju in skrbi za dostopnost Ferenczijevih spisov svojim francoskim kolegom. To je počela tako, da je prevajala njegova besedila in pisma ter s predavanji in udeležbo na razpravah, v katerih je zastopala ideje misleca, ki so ga nekateri imeli za norega. S tem ko se je borila proti predsodkom in krivicam, ki so posledica več kot polstoletnega izobčenja, je zavrnila enostransko podobo psihoanalize, ki bi lahko vodila le v slepo ulico.

Bralci knjige Judith Dupont se srečujejo z osebo, ki se zna boriti, ne da bi postala nasilna do drugih, in ki se navdihuje z idejami drugih, ne da bi se odpovedala svojim. V svojem pisanju jasno pokaže, da je možno uporabljati razumljiv jezik, vendar pri tem ostati psihoanalitik.

S svojo posvečenostjo zgodovinskemu boju si je v zgodovini psihoanalize ustvarila pomembno mesto. Opiše razvoj tradicije »srednje skupine«, ki jo je Michael Balint ustanovil v Angliji, skupaj s še nekaterimi posamezniki, ki niso želeli priznati ene same zveličavne resnice, ki izloča vse druge. Verjetno ni naključje, da so bili psihoanalitiki »tretje poti« predvsem tisti,

ki so se iz ene kulture preselili v drugo. Kljub vsem travmatičnim posledicam ima lahko izgnanstvo svoje prednosti. S tem ko emigrant za seboj pusti svoj jezik in kulturo, se lahko prilagodi novi kulturi samo tako, da najde spravo med starim in novim. Njegov vmesni položaj ga sili v zavračanje togih stališč in odnosov ter sprejemanje razlik med kulturami in obdobji. Ko je soočen s konfliktom med posamezniki, poskuša razumeti stališča obeh. V tej knjigi Judith Dupont pisno predstavi teme, o katerih je sicer le redko govorila – svoje ideje o Freudu, Ferencziju, zgodovini psihoanalize in svoji lastni praksi. Njeno pisanje odlikuje popolna odsotnost dualističnih odnosov, in svoj način razmišljanja predstavi, ne da bi kadarkoli dajala nasvete ali poučevala druge.

Seznani nas z izvorom in zgodovino edine psihoanalitične revije, ki je preživela razcep, to je revija *Le Coq-Héron*. Obstoje te revije je verjetno tesno povezan z odnosom, ki ga zagovarja sama: kako ostati odprt do idej drugih, tudi če se nam zdijo problematične. Ta revija ne pripada nobeni psihoanalitični šoli ter sprejema razumevanje in prakso psihoanalize mnogih med seboj zelo različnih šol. Njeni raznoliki bralci so ji zvesti že od vsega začetka. Bi to morda lahko bilo zato, ker ta podoba predstavlja vizijo njene ustanoviteljice?

Eva Brabant

PREDGOVOR

Nisem pisateljica. Že več kot petdeset let delam kot psihanalitičarka, in to je področje, ki me je navdihovalo, da sem izražala določene ideje, fantazije, sanjarjenja in da sem povedala nekaj zgodb. V vseh letih svoje prakse sem vedno pisala, in sedaj ko se ta leta bližajo koncu, ko ponovno prebiram svoja besedila, sem ozavestila, da med njimi obstaja določena skladnost. Čeprav so bila napisana iz različnih razlogov in objavljeni na različnih mestih, izvirajo iz istega vira ter poskušajo predstaviti isto vizijo poklica, podobo ljudi in podobo moje osebne vpletenosti.

Na žalost nisem najbolj redoljubna oseba in zato je lahko moje pisanje včasih zmedeno, kot to velja za druga področja mojega življenja. Ko je članek enkrat napisan in objavljen, pozabim nanj. Zato so vsi moji članki, razen tistih, ki so varno shranjeni na mojem računalniku, raztreseni v raznih predalih in škatlah med mojo pisarno in mojim domom. Nekateri so zato verjetno za vedno izgubljeni. Zato ne morem zagotovo vedeti, kdaj je bil določen članek napisan in kdaj objavljen. Opravičujem se revijam v Franciji in po svetu, ki so me počastile s tem, da so objavile moje članke, ki jih na tem mestu ne morem vseh omeniti.

Zato sem se odločila, da raje ne bom omenila nobene. Vendar mi moja brezbriznost lahko morda oprostite, saj so bila skoraj vsa besedila spremenjena ali ponovno napisana in niso več isto-
vetna s predhodno objavljenimi.

Naj osvetlim razloge, ki so me motivirali k zbiranju besedil v knjigi. V poglavju z naslovom *Potopis in psihoanalitične refleksije* predstavljam besedila, v katerih govorim o svojem izvoru, poklicni poti in svojih mnenjih. Ker sem že na široko pisala o dveh avtorjih, ki sta me zelo navdušila, to sta Sándor Ferenczi in Michael Balint, vsakemu posvetim poglavje. Ti dve poglavji sta posvečeni tako njunim člankom kot tudi mojemu pogledu na njuni življenji in dosežke. Četrto poglavje sestavljajo članki o različnih temah. Vendar jim kljub raznolikosti dajejo skladnost perspektive in poudarki avtorjev. Na koncu vključujem nekaj zelo kratkih člankov z določenimi temami, ki so vzbudile mojo pozornost oziroma o katerih bi rada razpravljala.

Poskušala sem ustvariti zbirko člankov, ki so kljub razlikam na neki način povezani. Čeprav sem jih napisala v različnih obdobjih svojega življenja, so tukaj vključeni in prirejeni, saj izražajo moja sedanja stališča in prepričanja. Dveh besedil pa nisem vključila v knjigo. Prvo je *Manual a l'usage des enfants qui ont des parents difficiles* (Priročnik za otroke s težavnimi starši), ki je bilo objavljeno pri založbi Seuil leta 1980 pod psevdonimom Jeanne Van den Brouck. Drugo pa je otroška zgodba z naslovom *Une nuit mouvementée* (Naporna noč), ki sem jo napisala za moja vnuka in je nisem objavila.

Judith Dupont

POTOPIS IN PSIHOANALITIČNE REFLEKSIJE

MOJA SREČANJA S PSIHOANALIZO

Preambula

Ko sem v odmoru med dvema predstavitvama na psihoanalitični konferenci stala s skodelico kave v rokah, se mi je približal vljuden gospod, ki se je predstavil kot nemški založnik. Ravno je objavil zbirko »psihoanalitičnih avtobiografij« nekaterih kolegov in je želel objaviti še eno delo. Povabil me je, da bi prispevala svoja besedila. Odgovorila sem, da bo to zame zahtevno, vendar se bom potrudila.

Napisati lastno biografijo, tudi če je le psihoanalitična, se mi zdi bahavo. Poskušala bom napisati, česar se spomnim iz svojih srečanj s psihoanalitiki, ki so bila mnogotera in različna. Pravzaprav se je psihoanaliza pojavila v moji družini že veliko pred mojim rojstvom. Zato moram zgodbo začeti s pripovedjo o različnih članih moje družine, saj so njihove zgodbe močno vplivale na mojo. Seveda so imeli vsi ti dejavniki pomembno vlogo, vendar vseeno menim, da ne določajo, kdo sem. Sem otrok določene dobe, vendar menim, da sem predvsem otrok svojih staršev, žena svojega moža in mati svojih otrok, hčere in sina,

za katere sem izjemno hvaležna. In ne nazadnje sem prijateljica svojih prijateljev. Moji odnosi z ljudmi so me oblikovali veliko bolj kot dogodki ali ideje. Ti odnosi sestavljajo platno mojega življenja in temelje mojega dela psihoanalitičarke.

Izvori

Na začetku moram povedati nekaj besed o svojih izvori. Moji daljni izvori so zelo nejasni, kot to velja za mnoge judovske družine izseljencev. Vem, da so bili predniki mojega očeta Judje, ki so se naselili v Alzaciji in prispeli na Madžarsko, ko so potovali skozi Nemčijo in Češko. Na tem svojem potovanju so gotovo spremenili ime (da so se uskladili z zakoni). Svoje hebrejsko ime, ki ga nisem nikdar poznala, so zamenjali z imenom Engel. Moj pradedek je bil tiskar na Češkem. Njegov sin Peter je bil posestnik, drugi sin Lajos, moj dedek po očetovi strani, pa se je ustalil na kmetiji v Dormándiju na Madžarskem. Po pripovedovanju mojega očeta je bil zelo sramežljiv moški in je iskal nevesto tako, da se je posvetoval z oglasi za osamljena srca v časopisu. Poročil se je z Irene Beck, lepo, a nekoliko zadržano žensko. Bila je zelo dobra gospodinja, ki je gospodinjstvo vodila s trdo roko in rodila štiri otroke, dva fantka in dve punčki. Mlajši sin László je postal moj oče.

Po mamini strani segajo korenine naše družine vse do Španije. Predvidevam, da je družina, izgnana iz države kot večina Judov, morala oditi iz Španije med vladavino kraljice Elizabete. Ne vem, kako so določeni člani družine najprej končali na Dunaju in nato na Madžarskem v Szegedu in si nadeli ime Prosnitz. V judovskih družinah je zaradi številnih sprememb priimka in odsotnosti uradnih dokumentov še posebej težko rekonstruirati družinsko linijo. Rojstva so evidentirali v sinagogi in kot vemo, so bile mnoge sinagoge v Evropi uničene. Prav tako je odlok Jude, vsaj v nemško govorečih deželah, obvezal,

da se odrečejo svojemu hebrejskemu imenu in prevzamejo oziroma kupijo nemško zveneča imena. Najbogatejše družine so lahko kupile »čudovite« priimke, na primer Gold (Zlato), Silber (Srebro) in Diamant. Drugi so se zadovoljili s priimki, ki so opisovali poklice, kraje in barve. Najrevnejši Judje so dobili smešne, celo zasmehujoče priimke. Pozneje je mnogo madžarskih Judov, ki so čutili posebno pripadnost Madžarski in so se borili v vojnah za osvoboditev, želelo spremeniti svoje nemške priimke v značilno madžarsko zveneče priimke. Tako so Fraenkelovi postali Ferencziji, in Frigyes (Frédéric) Spitzer, mož moje babice, je postal Frédéric Kovács.

Od tu dalje poznam zgodovino svoje družine zelo dobro. Njeni člani so igrali ključno vlogo pri izbiri moje življenjske smeri in poklica.

Moji babici Vilmi Prosnitz na začetku ni bilo lahko. Njena mati je zelo zgodaj ovdovela in je morala sama vzgajati svoje tri hčerke, od katerih je bila Vilma najmlajša. Družina je obubožala, saj ni bilo v skladu z običaji tedanjega časa, da bi ženska iz buržoaznih krogov lahko delala. Vilmina mama pa tudi ni imela nobene izobrazbe. Najstarejša sestra Irene se je poročila s svojim ljubljnim Vilmosom Székelyjem, ki je bil odvetnik in notar. Druga sestra Margit je umrla zaradi tuberkuloze. Da bi se izkopal iz hude revščine, so petnajstletno Vilmo, ki je bila lepo dekle, poročili z dvaindvajset let starejšim bratrancem njenega svaka Székelyja. Odkrito mu je priznala, da ga ne ljubi, vendar je vztrajal pri tem, da poskusita skupno življenje, ter ji obljubil, da bo dopustil ločitev, če bo zase našla bolj ljubečega moškega. Vilma Prosnitz, sedaj Székely, je v treh letih rodila tri otroke – dve punčki, Alice in Olgo, in potem še fantka Ferenca. Tri nosečnosti so jo tako izčrpale, da je zbolela za tuberkulozo. Poslali so jo v zdravilišče v gorah in otroci so ostali s svojo teto Ireno.

V nasprotju z vsemi pričakovanji se je Vilmino stanje izboljšalo. V zdravilišču je spoznala moškega svojih let, Frédéric Kovácsa,

mladega arhitekta, ki je prišel na obisk k svojemu bratu. Večkrat je pripovedoval zgodbo, kako očaran je bil, ko je prvič videl to čudovito žensko v rumeni bluzi, v katero se je nemudoma zaljubil.

Ko je ozdravela, se je vrnila domov in povedala svojemu tedanjemu možu, da je spoznala moškega, ki ga ljubi, in da želi ločitev, vendar mož na to ni hotel pristati. Vilma ga je kljub temu zapustila in se preselila k Frédéricu, njen mož pa je tedaj zahteval ločitev in za to krivdo pripisal njej. Dobil je skrbništvo nad otroki, Vilma pa jih ni smela več vidovati.

Ta ločitev se je vlekla šest ali sedem let. Otroci, med katerimi je bila tudi moja mama Olga, so zaradi tega zelo trpeli, prav tako kot njihova mati. Prepoved je obšla s tem, da se je, ko so se vračali iz šole, s svojimi otroki srečevala v zaprti kočiji, da je nihče ni mogel videti. Ali pa je jahala poleg njih, da so se tako lahko vsaj nekaj minut pogovarjali. Oče otrok je tako iz poslovnih razlogov kot tudi za zabavo veliko potoval, zato so bili otroci večino časa prepuščeni v varstvo in vzgojo guvernanti. Ta je bila precej nestabilna oseba in je imela sestro, bolnico v psihiatrični bolnišnici. Ob nedeljah so otroci skupaj z guvernanto obiskovali njeno sestro, kar je bila zanje travmatična izkušnja, ki so jo težko pozabili.

Medtem se je Vilma poročila s Frédéricom, ki je zanju zgradil čudovito vilo z velikim vrtom v hribih nad Budimom na vrhu Naphegy. Bolezen, ločitev in ločenost od otrok so slabo vplivali na Vilmo, tako da je razvila agorafobijo. V iskanju rešitve za svoj problem je našla Sándorja Ferenczija, pri katerem je začela s psihoanalizo. Med psihoanalitičnim zdravljenjem agorafobije je ugotovila, da je izjemno inteligentna, nadarjena in občutljiva, skratka da ima vse kvalitete, ki so potrebne za dobro psihoanalitičarko.

Ne vem natančno, kdaj je potekala ta analiza, in tudi ne, kdaj je babica končala psihoanalitično izobraževanje. Zdi se mi, da

je bilo to pred prvo svetovno vojno, torej preden je Ferenci začel svojo analizo pri Freudu.

Vsi trije otroci so bili pri svojem očetu tako nesrečni, zlasti ker je zanje skrbela že omenjena guvernanta, da se je nekega dne Alice, najstarejša od njih, deklet z močnim značajem, odločila za pobeg. Bila je stara nekje od enajst do dvanajst let. Ko guvernante ni bilo doma, je vzela mlajšega brata in sestro pod roko ter z njima odšla do materine hiše. Njihov oče niti ni ukrenil ničesar, da bi jih dobil nazaj, niti jih ni želel videti. Frédéric je vzgajal otroke svoje žene kot svoje in jih, takoj ko je bilo mogoče, tudi uradno posvojil. Otroci niso nikdar več videli svojega očeta in tudi niso vedeli, kdaj je umrl in kje.

Številne ločitve zaradi smrti, bolezni in ločitve od otrok so mojo družino zaznamovale vse do moje generacije. Vilma in njeni trije otroci, še posebej deklici, so ostali pod Frédéricovo zaščito tesno povezani. Lahko bi celo rekli, da so se oklepali drug drugega.

Kljub Frédéricovi trdni fizični in moralni prisotnosti je bila družina v resnici matriarhat. Vilma je bila gotovo bolj talentirana in kultivirana kot njen mož. Zdelo se je, da je svojima hčerškama bližje kot svojem sinu. Seveda je bil Frédéric glava družine, vendar je Vilma delala kot psihoanalitičarka in njen zaslužek je prispeval k družinskim prihodkom. Obe hčerki sta bili izjemni osebnosti. Alice pri svojem študiju ter Olga v svojem risanju in pisanju. Ferenc, najmlajši, je bil najobčutljivejši otrok. Že od otroštva je imel težave s srcem. Pozneje je postal arhitekt kot njegov krušni oče. Frédéric je bil pravi *pater familias*, ki je, potem ko je posvojil tri otroke svoje žene, ponudil zaščito še svojemu bodočemu zetu. Veliko časa je preživel z otroki svojih posvojenih hčera in se je čutil odgovornega za vso družino.

Alice je pri svojem študiju nizala uspehe. Bila je sošolka z Emmi Bergsmann, katere brat je pozneje spremenil svoje ime v bolj madžarsko zvoneče Balint. Še ena od njenih izjemnih

sošolk je bila Margit Schönberger, ki je pozneje postala Margaret Mahler. Po srednji šoli je Alice, prav tako kot njena sošolka Emmi, študirala matematiko in potem še etnologijo. Na univerzi je spoznala Michaela, ki je takrat še vedno nosil priimek Bergsmann.* Posodila mu je Freudove *Tri razprave o teoriji o seksualnosti* ter *Totem in tabu*. Balinta so navdušile Freudove ideje, prav tako kot Alice in njena družina. Michael in Alice sta se poročila in odšla v Berlin, da bi se pri Hannsu Sachs izobraževala iz psihoanalize.

Vilmina druga hčerka Olga, moja mati, je bila že od mladih let posebej nadarjena za slikanje in risanje. Prenehala je svoj študij in se vpisala na *Frischau Art School*. Nadaljevala je svoje izobraževanje pri Róbertu Berényju, slavnem slikarju, katerega dela so razstavljeni v Narodni galeriji v Budimpešti in je bil eden od prijateljev Sándorja Ferenczija. Svojo prvo razstavo je imela pri devetnajstih letih. Razstava je bila zelo uspešna, kot o tem pričajo izrezki iz časopisov tistega časa. *Ernst Museum* je kupil eno od njenih del in veliko ljudi je pri njej naročilo portrete. Ko je bila stara dvajset let, ji je oče podaril izlet v Pariz. Na vlakcu je spoznala mladega moškega, ki je bil kot ona na poti odkrivanja Zahoda. Njegovo ime je bilo László Engel. Dobro sta se ujela in se dogovorila, da se bosta srečala v Parizu. Nekaj let kasneje, leta 1924, sta se poročila.

Moj oče in njegov starejši brat Paul bi morala prevzeti vodenje družinskega podjetja, potem ko je njun oče leta 1917 umrl zaradi španske gripe. Vendar moj oče ni imel nobenega interesa za kmetijstvo. Pri svojih triindvajsetih in leto kasneje je pri založbi Pan objavil dve zgodbi z naslovoma *The Tempest (Nevihta)* in *The Fire Dragon (Ognjeni zmaj)*, ki ju je napisal pod psevdonimom László Dormándi, z imenom svojega rojstnega kraja.

---

* Glej Moreau-Ricaud, M. (2000). *Michael Balint, Le renouveau de l'école de Budapest*. Paris: Ed. Eres.

Moje otroštvo v Budimu

Potem ko so se moji starši poročili, so se nastanili v Budimpešti, v zgradbi, ki jo je načrtoval Frédéric Kovács. V njej sta živela tudi Michael in Alice Balint, potem ko sta se vrnila iz Berlina. Zahvaljujoč posojilu Frédérica Kovácsa je moj oče kupil založbo *Pan publishing house* in jo preimenoval v *Editions Pantheon*. Sedaj je bil sposoben skrbeti za družino, in tako sem se 22. septembra 1925 rodila jaz. Tri imena, ki so jih moji starši imeli na voljo zame, so bila imena treh slavni žensk: Judith, Eve in Marie.

Ravno v tem času je moj oče uradno spremenil priimek iz Engel v Dormándi, svoje umetniško ime. Kot mnogo madžarskih Judov sta malo pred tem spremenila veroizpoved, da njuni otroci ne bi bili žrtve *numerusa claususa*, ki je omejeval vpis Judov na univerzo. Zdelo se jima je absurdno, da bi sama in njuni otroci trpeli zaradi vere, v katero nista verjela nič bolj kot v katerokoli drugo. Moj oče je postal protestant, moja mama pa, iz meni neznanega razloga, katoličanka.

Kot sem že povedala, je imel moj dedek – Frédérica Kovácsa sem vedno imela za edinega in pravega dedka – zelo izrazit občutek za družinsko zvestobo. V Budimu, v stavbi na naslovu ulica Mészáros 12, ki jo je sam načrtoval in imel v lasti, sem s starši živela v petem nadstropju, skupaj z Irene Székely, ovdovelo sestro moje babice. Balintovi so živeli v četrtem nadstropju, moj stric Ferenc v tretjem, sestra mojega očeta Nóra in njena družina v drugem, Elizabeth Bér, sestrična moje babice, pa je imela studio v pritličju. Poleg tega je imela Mimi Kifel, nemška guvernanta, ki je pazila name in na mojega bratranca Jánoša Balinta, prav tako sobo v petem nadstropju. V pritličju so bili prostori psihoanalitične klinike, prve tovrstne klinike, ki jo je vodil Sándor Ferenczi. Večina psihoanalitičnih storitev (seanse so potekale enkrat ali dvakrat na teden) je bilo brezplačnih. Michael Balint in moja teta Alice sta prav tako delala brezplačno.

Moj dedek Frédéric je bil visok in težak, tako da mu je njegova teža občasno povzročala zdravstvene težave, ki so zahtevale zdravljenje. Leta 1927 je odšel v Baden-Baden na nekajmesečno bivanje v zdravilišče Georga Groddecka. Vsak dan je svoji ženi pisal dolga pisma, v katerih je do potankosti opisoval življenje v zdravilišču in zdravljenje, ki ga je bil deležen.* Družabni dogodki so sestavljali pomemben del življenja in Frédéric se jih je z veseljem udeleževal.

Moj bratranec János Balint in jaz sva bila vedno skupaj, bodisi na obisku drug pri drugem bodisi pri najinih starših, družini Kovács. Bila sva sošolca v osnovni šoli, v pilotnem projektu Marte Nemes, ki je izvajala eksperimentalne metode izobraževanja. Razredi so bili mešani, sestavljalo jih je od deset do dvanajst učencev. Našo učiteljico smo imenovali »teta Éva« in smo jo imeli zelo radi. Zahvaljujoč njenim metodam učenja smo se učili hitro, dobro in z veseljem.

Poleg mojega bratranca Jánosa, enega mojih najboljših prijateljev, sem imela še zelo dobro prijateljico Márijo. Najino prijateljstvo je trajalo do njene smrti. Bila je druga od treh hčera psihoanalitika Imreja Hermanna. Videvali sva se pogosto – pri njej doma, pri meni ali pri mojih starih starših.

Kadarkoli pripovedujem o svojih starih starših, govorim o družini Kovács. Prav tako sem imela babico po očetovi strani, ki je v Budimpešti bivala večino časa, razen v poletnih mesecih, ki jih je preživela na kmetiji v Dormándiju. Vendar sem se z njo slabše razumela. Bila je zelo vase zagledana oseba, ki ni imela nobenih drugih interesov razen igranja bridža in klekljanja, v čemer je bila zelo dobra. Obiskala sem jo za nekaj ur, čim bolj poredko in še to iz občutka dolžnosti, kar je ustrezalo obema.

---

* Dolgi odlomki iz teh pisem so predstavljeni na koncu dela Fortune, C. (2002). *The Sándor Ferenczi – Georg Groddeck correspondence 1921–1933*. London: Open Gate Press.

Nikoli nisem spoznala svojega dedka po očetovi strani, saj je umrl, še preden sem se rodila.

Moje otroštvo je bilo sicer prijetno, vendar je vključevalo dve stvari, ki sta mi povzročali težave. Vsako leto je moja mama odpotovala za dva ali tri mesece v tujino, da je lahko nemoteno slikala. Na svoje prvo potovanje je odšla za šest mesecev, ko sem bila stara devet mesecev. Potovala je v ZDA, in sicer z isto ladjo kot Ferenczi in njegova žena Gizella. V ZDA se je želela preizkusiti kot slikarka in požela je uspeh. Imela je več razstav in dobila je veliko naročil za portrete, med drugim od slavnega založniškega magnata Radolpha Hearsta in plesalke Margaret Severn, hčerke znane Ferenczijeve klientke Elizabeth Severn. Nato je vsako leto za dva do tri mesece odpotovala v Pariz. Vselej sem ostala v varstvu pri mojih starih starših, ki sem jih sicer imela rada, vendar sem bila zato ločena od svojega očeta in bratranca Jánosa, ki sem ju videvala samo ob vikendih. Počutila sem se zelo osamljeno. Igrala sem se ali brala knjige v veliki dnevni sobi moje babice. Medtem je Vilma delala s svojimi klienti v prvem nadstropju, Frédéric pa sam v svoji pisarni v drugem nadstropju. Zelo hitro sem si zapomnila, da ko klienti prihajajo in odhajajo, ne smem ven na hodnik, predvsem pa ne smem zganjati hrupa.

Med seansami me je moja babica sicer prišla pozdravit, vendar so mi najpogosteje delali družbo hišna pomočnica Elizabeta, sluga Mihály in šofer Molnár (Elizabetin mož). Zelo so mi bili pri srcu in mislim, da je bila naklonjenost obojestranska. Vsi so ostali povezani z mojimi starši vse do njihove smrti.

Druga težava v mojem otroštvu je bila moja kronična bolezen ledvic. Bolehala sem za kolibacilozo, boleznijo, za katero takrat ni bilo zdravila. Med mojimi vročinskimi epizodami, ki so lahko trajale tudi mesece, nisem mogla vstati iz postelje. Naš zvesti družinski zdravnik dr. Kármán je sicer storil vse, kar je bilo v njegovi moči, vendar žal brez uspeha. Ko sem dopolnila

dvanajst let, so odkrili zdravila, imenovana sulfamidi, in v dveh tednih sem bila ozdravljena bolezn, ki mi je leta dolgo povzročala trpljenje. Mika me, da bi razumela svojo bolezen kot poskus, da bi preprečila mamin odhod, vendar je bil ta način očitno neuspešen. Moja mama je morala oditi, da se je lahko v polnosti prepustila slikanju, saj ji je skrb za moje zdravje jemala veliko časa in energije.

Počitnice

Moja mama je imela rada podeželje, moj oče pa je oboževal luksuzne hotele. Zato skoraj nikdar nismo preživljali počitnic skupaj. Oče je šel v Juan-les-Pins, medtem ko je mama preživela skoraj vse počitnice v Avstriji, v vasi Tragöss, skupaj z družino Balint. V Tragössu smo vedno srečali dunajsko družino Miller. Njihova hčerka Erika je bila mojih let.

Zaradi materine odsotnosti in zaradi svoje bolezn sem verjetno razvila anoreksijo, vendar je moj dedek našel učinkovit način zdravljenja. Ustanovil je Turistični klub Tragöss in postal njegov predsednik, János Balint pa podpredsednik. Vsi člani družine so bili predsedniki nečesa, razen mojega očeta, ki je igral vlogo člana kluba. Tudi jaz sem lahko postala podpredsednica, če sem tri dni zaporedoma pojedla vse, kar sem imela na krožniku. Večkrat sem morala poskusiti, vendar mi je končno uspelo. Moja mama je naredila krožnike z imeni in velik krožnik z družinskim imenom, ki ga je hišnik gospod Seidl obesil nad mizo. Po vojni, ko je Michael Balint potoval skozi Avstrijo, je na svoji poti na Madžarsko obiskal Tragöss in našel ta krožnik še vedno viseti na svojem mestu. Seidlovi so namreč pričakovali našo vrnitev, vendar se je Avstrija do takrat že tako spremenila, da nismo več imeli želje potovati tja.

V naših zadnjih letih počitnikovanja v Tragössu so zidove in klopi porisali s svastikami. Moja mama je imela pri sebi kos

krede in kamorkoli je šla, je svastike spreminjala v mala okna z zavesami in geranijami. Vendar so, kot vemo, prevladale svastike.

Protestantska srednja šola

Svoje srednješolsko izobraževanje sem začela na protestantski gimnaziji Baár Madas. Ta moj začetek je bil težak iz več razlogov.

V tistem času je bil v večini madžarskih šol verouk obvezen. Do takrat nisem bila deležna nikakršne verske izobrazbe, zato so moji starši našli mlado kalvinistko, ki se je strinjala, da me bo učila osnovnih načel kalvinistične protestantske religije. Kljub temu sem srednjo šolo začela s precej drugačnim svetovnim nazorom od večine sošolcev.

Prav tako sem zaradi svoje boleznj svoje izobraževanje začela nekaj tednov kasneje kot druga dekleta, ki so se do takrat že vsa poznala med seboj, sama pa nisem poznala nikogar. Moja uniforma, ki je bila prav tako obvezna, je bila – milo rečeno – obrabljena. Vse to je bilo v popolnem nasprotju s harmoničnimi leti, ki sem jih izkusila v osnovni šoli. Zato sem se počutila drugačno, celo izločeno. Dejstvo, da je bil moj oče pisatelj in urednik ter da je bila mama slikarka, je le še dodatno pripomoglo k temu, da sem veljala za čudno med dekleti, katerih očetje so bili ministri (v vladi admiral Horthyja, ki so ga moji starši sovražili), častniki v vojski ali člani plemstva. Mislim, da sem se že takrat začela dojemati kot drugačno in nič kaj podobno drugim. Ta odnos mi je bil pozneje pogosto v pomoč, vendar je bil ob nekaterih drugih priložnostih tudi nevaren zame.

Na moje presenečenje je moja najljubša učiteljica poučevala verouk. Bila je impozantna ženska, ki ji je bilo ime Olga – kot moji mami. Prijazna in dobronamerna je uspela prebuditi moj interes za boga in religijo. Učitelj, ki sem ga najbolj sovražila, je bil učitelj telovadbe. Bila sem majhna in krhka ter zato zelo

slaba pri atletiki. Spomnim se, kako sem nemočno stala pred drogom in vrvjo, medtem ko so drugi brez težav plezali in me zaničevalno gledali, ne da bi se potrudili razložiti, kaj moram storiti.

V nasprotju z osnovno šolo, v kateri sem se učila zlahka, sem se sedaj težko koncentrirala in karkoli razumela. Moji starši, ki so opazili moje težave, so predlagali zamenjavo šole, vendar sem to zavrnila. Ne vem, zakaj, verjetno zato, ker bi to pomenilo priznanje poraza ali beg pred problemi.

Knjige

Z mojim bratrancem Jánosom si sedaj nisva bila več tako blizu. Obiskoval je srednjo šolo za fante in je bil v nasprotju z mano zelo dober učenec. Njegov oče, nekoč prav tako zelo uspešen učenec, je natančno spremljal njegov napredek in bil do svojega sina zelo zahteven ter ambiciozen. Malo sem mu zavidala, saj se moji starši niso posebej zanimali za moj šolski uspeh. Noben od njiju ni bil posebno uspešen v šoli. Ko sem dobivala slabe ocene, so me samo tolažili in me spodbujali, da bo drugič bolje.

V tem času so moj največji zaklad predstavljale Kiplingova *Knjiga o džungli*, *Dogodivščine Toma Sawyerja in Huckleberryja Finna* Marka Twaina, *Velike indijanske zgodbe* Jacka Londona ter knjige Alexandra Dumasa, Charlesa Dickensa in dela madžarskih avtorjev, ki sem jih lahko našla.

Moj oče je imel veliko zbirko knjig in je dovolil, da sem lahko vzela, katerokoli sem si zaželela. Dejal je, da je zanimanje znak pripravljenosti, da jo preberem. Če pa se mi ne bo zdela zanimiva, zanjo morda še ni pravi čas. Včasih me je vzel s seboj v pisarno. Medtem ko je delal, sem šla v sobo, kjer so bile knjige shranjene na širokih policah, in prebrala vse, kar sem lahko dosegla. Že takrat sem vzljubila vonj papirja, tiska in lepila za vezavo knjig ter knjige same. Občutek, ko držiš knjigo v rokah

in začutiš njeno težo, so zame stvari, ki jih elektronske knjige nikoli ne bodo mogle nadomestiti.

Družabno življenje

Moji starši so imeli veliko prijateljev in ti so zelo pogosto prihajali k nam na obisk. Vendar je bil središče družjenja dom mojih starih staršev. Ne samo da je bil to kraj družinskih srečanj, imeli smo tudi zelo znane goste: našega soseda Sándorja Ferenczija in njegovo ženo Gizello, včasih Elmo, Gizzelino najstarejšo hčerko, skladatelja Lea Weinerja, ki je bil vzkipljiv, a zelo zabaven, ter slikarja Róberta Berényja in njegovo ženo Eto, zelo lepo črno-lasko. Njen portret, ki ga je naslikal njen mož, se bohota na veliki sliki z naslovom *Woman Playing the Chello* (*Ženska, ki igra čelo*) v Narodni galeriji v Budimpešti. Pogosto je prišla tudi Greta Varró, direktorica priznane glasbene šole, in drugi, manj znani, vendar vseeno enako dobrodošli gostje.

Teme pogovorov so bile psihoanaliza, umetnost, glasba in seveda politika. Nekateri gosti so poslušali vinilne plošče v eni od dnevnih sob ali pa so bili zbrani okrog radia in poslušali vsak koncert, ki ga je dirigiral Arturo Toscanini. Nekateri so igrali bridž v drugi sobi, spet tretji so bili sredi diskusije, medtem ko so se sprehajali po vrtu. Vzdušje je bilo živo, barvito in intelektualno zelo spodbudno. Lastnosti, kot so radovednost, izvirnost in neodvisno mišljenje, so cenili in spodbujali. To je ustvarilo še večji prepad v odnosu do vzdušja, ki je prevevalo moje šolsko življenje, v katerem so bile najbolj cenjene vrednote konformizem, diskretnost in poslušnost.

Moje prvo srečanje s psihoanalizo

Do mojega prvega srečanja s psihoanalizo je prišlo zelo zgodaj, saj je bila, kot sem že povedala, del moje družine že pred mojim